

РЕЗЮМЕТА НА ПУБЛИКАЦИИТЕ
на доц. д-р ЯНКА ТОЦЕВА,

представени за участие в конкурса за заемане на академичната длъжност „професор“ по научната специалност 3.7. Администрация и управление (Управление в образованието), обявен от Европейски политехнически университет в ДВ, бр. 53/14.07.2015г.

МОНОГРАФИЧНИ ТРУДОВЕ

1. Тоцева, Я. Управление на комуникациите в образованието. Изд. „Фабер“, Велико Търново, 2015, ISBN 978-619-00-0315-1, 250 стр.

Рецензенти: проф. д.ф.н. Иванка Мавродиева, проф. д-р Галин Цоков и проф. д-р Петър Балкански

Научен редактор: проф. д-р Жулиета Савова

Целта на монографичното изследване е: да се представят и анализират особеностите на управлението на комуникациите на равнище училище.

Основните задачи са:

- да се преосмисли образованието като комуникационен процес;
- да се представи актуалното състояние на комуникационните процеси в българското училище;
- да се класифицират видовете комуникации в образованието и да се разкрият връзките между тях;
- да се анализира вербалната и невербална комуникация в образователния процес;
- да се преосмислят ролята и мястото на образователните информационни и комуникационни технологии в съвременното училище;
- да се проучи нормативната база от гледна точка изискванията към директора, свързани с управление на комуникациите в и на училището;
- да се изследва процесът на управление на комуникациите вътре в самото училище и между него и другите;
- да се посочат основните фактори, които предопределят успеха на вътрешните и външните комуникации в училище;
- да се изведат характеристиките на управлението на комуникациите в образованието в условията на социо-културното разнообразие;
- да се очертаят тенденциите и да се направят препоръки за подобряване на управлението на комуникациите в училище и между училището и неговите партньори и/или конкуренти.

Предложени са подходи за преосмисляне на образованието като комуникационен процес, а оттук и за управление на огромното многообразие от комуникации – вътрешни и външни, вербални и невербални, официални и неофициални, междуличности и междугрупови, хоризонтални и вертикални, „лице в лице“ и индиректни, реални (традиционни) и виртуални.

В първа глава са представени особености на комуникацията в образованието и са анализирани вербалната и невербална комуникация в образователния процес. Видовете комуникации в образованието са класифицирани по различни критерии, като е направен опит да се обхванат съвременните явления и тенденции. Ролята и мястото на образователните информационни и комуникационни технологии в съвременното училище са представени като елементи от иновационния процес в образованието, отчетени са и възможностите за използването им в неговото управление. Проучени са и са систематизирани онлайн базирани образователни ресурси, които са полезни за директори, учители, ученици и родители.

Във втора глава е анализирана част от образователното законодателство, което е свързано с нормативните изисквания към директора по отношение управлението на комуникациите в и на училището. Обосновани са функциите на директора като мениджър на комуникациите. Изследван е процесът на управление на вътрешните и външните комуникации. При представянето на вътрешните комуникации са изведени фактори и са представени информационните и комуникационни потоци в училище по отношение на тяхната динамика и нови проявления. При представянето на външните комуникации като критерий за разграничаване на субектите са използвани посочените в нормативните документи от образователното законодателство, а така също и прагматични ориентири. Изведени са основните фактори, които са в основата на успеха на вътрешните и външните комуникации на училището. Предложен е модел за разработване на комуникационна политика и комуникационна стратегия на училището. Управлението на комуникациите между учители и ученици е видяно в три посоки: в процеса на формалните взаимодействия (по време на часа и урока и извънкласните форми на работа), в процеса на неформалните взаимодействия и при виртуалната комуникация между тях.

Третата глава е посветена на комуникационния мениджмънт на разнообразието в училище. Изведени са характеристиките на мениджмънта на разнообразието в образованието и са предложени модели за ефективно управление на вътрешните и външните комуникации на училището при отчитане влиянието на културните фактори. Представена е спецификата на управлението на проблемите, които са свързани с учебното съдържание и процесите на преподаване и учене в мултикултурна среда и управлението на конфликти, породени от културни различия. Акцентирано е върху възможностите за управление на качеството на мениджмънта на разнообразието в училище. В края на тази глава са отразени позициите на автора, свързани с компетентностите на учителя. Дефинирани са основни понятия, предложени са йерархични модели, обосновани са базисни характеристики и са декомпозирани професионално-педагогическата и интелектуалната комуникативна компетентност на учителя. Вниманието е насочено към новите предизвикателства пред управленските компетентности на учителя: да управлява пространството, времето, процесите на преподаване и учене, межкултурните конфликти и не на последно място по значимост вербалната и невербалната комуникация в мултикултурната класна стая.

2. Тоцева, Я., Ив. Иванов, Ил. Ризов, М. Минчева, К. Йочева, Н. Витанова, Сн. Лазарова. Мониторинг на етноцентризма в началното образование (I – II клас). УИ „Епископ Константин Преславски“, Шумен, 2005, ISBN 954-577-285-9, 115 стр.

Рецензенти: проф. д.ф.н. Александър Андонов и доц. д-р Пламен Макариев

Научен редактор: доц. д-р Янка Тоцева

Монографията е продукт от научен проект, ръководен от кандидата, в рамките на който е разработена и апробирана оригинална методика за мониторинг на етноцентризма в учебното съдържание.

Общата цел на изследването е да се диагностицира и подложи на количествен и качествен педагогически анализ състоянието на учебната документация (държавни образователни изисквания, програми и учебници) за начално образование от гледна точка на възможностите ѝ да подкрепя или възпрепятства етноцентристки тенденции в обучението.

Постигането на тази цел предполага решаването на две основни задачи: 1) Създаване и апробация на модел за оценяване на учебната документация и образователния процес от гледна точка на изследвания проблем. 2) Провеждане на мониторинг и изготвяне на

оценка за наличието/отсъствието на етноцентристки тенденции в учебната документация и образователния процес.

Изследването е направено в две посоки – теоретичен анализ на учебни програми и учебници с оглед диагностика на техния интелектуален потенциал и емпирично теренно проучване чрез семинари, провеждани с учители, работещи в етнически хетерогенни райони, относно практическото използване на този потенциал в тяхната практика.

В работата по проекта са анализирани учебниците за първи и втори клас.

В рамките на монографията, на която Я. Тоцева е научен редактор, тя е разработила: Въведение (стр. 7-17), точка 5. Мониторинг на етноцентризма в учебното съдържание, представено в учебниците по музика за първи и втори клас (стр. 80-100) и Заключение (стр. 101-103)

3. Тоцева, Я., К. Йочева, А. Моллов, Н. Витанова, Сн. Лазарова, М. Мехмед, Ил. Ризов. Мониторинг на етноцентризма в началното образование (III – IV клас). УИ „Епископ Константин Преславски“, Шумен, 2007, ISBN 978-954-577-467-8, 126 стр.

Рецензенти: доц. д-р Пламен Макариев и доц. д-р Иван Иванов

Тази монография отразява продукта от втория научен проект по темата за мониторинг на етноцентризма, ръководен от кандидата. В нея са изложени резултатите от приложената методика за изследване на етноцентристките тенденции в учебната документация, представена в изт. 2, по отношение на учебниците за III и IV клас.

В края са обобщени изводите и препоръките за оптимизиране на учебната документация с оглед разширяване на възможностите за реализиране на интеркултурно образование. Оценен е положително опитът да се апробира повторно варианта на процедура за оценяване на учебниците от гледна точка на наличието или отсъствието на етноцентризъм и възможностите чрез тях да се постигат интеркултурни образователни цели.

В рамките на монографията Я. Тоцева е разработила: Въведение (стр. 7-17), точка 4. Мониторинг на етноцентризма в учебното съдържание, представено в учебниците по музика за трети и четвърти клас (стр. 83-103), Общи изводи (стр. 111-112) и в съавторство с Мерал Мехмед точка 4.1. Оценяване на възможностите на учебниците по музика за трети и четвърти клас да реализират интеркултурни цели (стр. 103-110).

УЧЕБНИЦИ И УЧЕБНИ ПОМАГАЛА

1. Тоцева, Я. Ст. Динчийска. Интерактивно обучение на възрастни. Изд. „Фабер“, Велико Търново, 2009, ISBN 978-954-400-187-2, 127 стр.

Рецензенти: проф. д-р Веска Шошева и проф. д.ф.н. Ана Димова

Книгата е предназначена за обучители на възрастни, в това число и университетски преподаватели, които могат да се запознаят с модерни технологии, методи и техники, подпомагащи активното и интерактивното учене, да обогатят своя инструментариум и да усъвършенстват компетентността си за прилагане на нови андрагогически стратегии. Представени са отговори на въпроси, които вълнуват творчески работещите преподаватели, реализиращи обучителни дейности в и извън образователните институции.

Я. Тоцева е автор на темите: „Специфика на възрастните учащи“ (стр. 9-16), „Подготовка и представяне на презентация“ (стр. 44-56), „Методи и техники за обучение, подпомагащи активното и интерактивното учене“ (стр. 57-100), „Оценяване на резултатите от обучението“ (стр. 111-113) и „Дистанционно обучение“ (стр. 114-121) и съавтор със Стефка Динчийска на: „Въведение“ (стр. 7-8), „Роли, отговорности, функции и личностни качества на преподавателя“ (стр. 33-40).

В три от главите: „Подготовка и представяне на презентация“ (стр. 44-56), „Методи и техники за обучение, подпомагащи активното и интерактивното учене“ (стр. 57-100) и „Дистанционно обучение“ (стр. 114-121), на които е автор кандидатът, се представят проблеми, касаещи обогатяване на инструментариума и усъвършенстване на преподавателските технологии на учителя на възрастни.

В частта, посветена на подготовката и представянето на презентация, се акцентира върху спецификата на обучаващата презентация, насочена към възрастни учещи. Представена е авторска дефиниция на понятието „презентация“ (стр.44), анализирани са условията за успешна презентация, разгледани са компонентите на подготовката, предложена е примерна структура на мултимедийна презентация за учебни цели, включени са съвети за привличане и задържане на вниманието в хода на презентирането.

„Методи и техники за обучение, подпомагащи активното и интерактивното учене“ е изключително актуална тема и теоретичното ѝ разработване има висока прагматична стойност, защото дава възможности да се опознаят различните методи и техники и да се формира индивидуалният репертоар на учителя на базата на тяхното познаване от една страна и на отчитане на собствения ораторски стил, силните и слаби страни в поведението пред аудитория. Основните интерактивни методи и техники са диалогични и тяхното успешно използване е плод на добрата реторическа подготовка на преподавателя да владее различни видове диалогични формати.

Темата за дистанционното обучение е перспективна, но ролята на преподавателя и типът комуникация, който той осъществява при нея, се променя драстично в сравнение с общуването „лице в лице“ в учебната зала, което изисква нови знания, представени адаптирано в този текст, за да се усвоят мултимедийния език на комуникация и да се разработят нови стратегии за комуникация с учещите.

2. Тоцева, Я., П. Кожухарова. Разработване и управление на образователни проекти. Изд. „Сиела софт енд пबблишинг”, С., 2008, ISBN 978-954-28-0271-6, 380 стр.

Рецензенти: проф. д.ф.н. Ана Димова и проф. д.п.н. Сийка Чавдарова-Костова

Научен редактор: доц. д-р Иван Иванов

Книгата е плод на многогодишния труд на авторите в сферата на образованието, свързан с преподаване, научни разработки и участие в проекти както у нас, така и в чужбина. Тя е първият цялостен труд, посветен на разработването и управлението на образователни проекти. Предназначена е за студенти от магистърските програми по образователен мениджмънт, за учители, директори и всички желаещи да работят в сферата на проектния мениджмънт.

Съдържанието е обособено в две глави, в които проблематиката е разгледана в логическа последователност. В първа глава са представени темите, свързани с формирането на обща представа за проекта, неговата същност и видове, проблемите, посветени на разработването на образователен проект. Втора глава отразява съвременното разбиране за практически мениджмънт на образователен проект.

В учебника са включени четири дидактически теста за самопроверка.

В приложение има списък на програми и донори за финансиране на образователни проекти; попълнени формуляри за кандидатстване на успешно реализирани проекти и ключ с верните отговори на тестовете.

Я. Тоцева е автор на темите: „Проект. Видове проекти. Цикъл на проекта. Образователни проекти.“ (стр.11-28), „Практически мениджмънт на образователен проект“ (стр. 153-172), „Създаване и ръководене на екип за работа по проект“ (стр.173-201) и „Публична комуникация при работа по проект“ (стр.202-230), „Приключване на проекта“ (стр. 260-273).

Темата за образователните проекти е анализирана от позициите на общия проектен мениджмънт, но са изведени спецификите на образователната среда. Направена е класификация на образователните проекти.

Сред най-съществените компоненти на практическия мениджмънт на образователен проект са мениджмънтът на човешките ресурси и мениджмънтът на комуникациите. Добрите мениджърски и комуникативни способности на ръководителя на проекта са безусловно необходима предпоставка за успешното реализиране на проекта.

Създаването и ръководенето на екип изискват специфични мениджърски и комуникативни умения, които подпомагат ефективната съвместна работа между участниците. Ефективният образователен лидер разчита на своята мениджърска подготовка, когато разпределя задачи, формира позитивен комуникационен фон, решава проблеми и оценява приноса на членовете на екипа за общия успех. Добрата вертикална и хоризонтална комуникация съдействат за постигане на удовлетвореност и високо качество.

Работата по проект е свързана с промяна на материалната среда, но и с промяна в духовната сфера. При образователните проекти основната промяна е свързана с хората, които получават нови знания, умения и компетентности и на тази основа формират нови възгледи и убеждения. Случването на тази промяна е част от преките дейности, но тя следва да се популяризира и пред външните публики. Именно това дава основания да се разработи темата за публичната комуникация при работа по проект. Читателите се запознават с основните понятия – ПР стратегия, ПР програма, план за изпълнението на ПР стратегията, комуникационна стратегия, стратегически ПР, ПР и др. и у тях се формират умения за тяхното осмисляне и разграничаване. Представен е модел на технология на публичната комуникация при работа по образователен проект. Разгледани са основните цели на ПР стратегията и са представени техники за тяхното постигане.

Специално внимание е отделено на речта като най-стара форма на публична изява на собственото мнение на оратора и са потърсени съвременните ѝ акценти. В края е представена авторската позиция за ролята на уебсайта на организацията и/или проекта като самостоятелен канал за комуникация.

Приключването на проекта е изключително важна работа за успешното финализиране и изготвянето на заключителните доклади – съдържателен и финансов, и се подчинява на правилата на деловата комуникация и принципите на добрия мениджмънт.

ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМИ, СВЪРЗАНИ С УПРАВЛЕНИЕ НА ОБРАЗОВАНИЕТО, ОБРАЗОВАТЕЛНИ ПОЛИТИКИ И ИНОВАЦИИ

1. Totseva, Y. The Education Reforms, Public Discussions and Social Change in Bulgaria - *Cross-cultural Studies and Environmental Communication*, Volume 1, Issue 1, 2014, ISSN 2285 – 3324, pp. 124-134

В статията са анализирани ключови моменти от реализирането на социална промяна чрез реформи и ново законодателство в българската образователна система.

Проучена е връзката между теоретичните изследвания, научните публикации, учителите и образователните мениджъри от една страна и администраторите в Министерството на образованието и вземащите политически решения, от друга страна относно промените в нормативната уредба, свързана със средното образование.

Реализиран е преглед на основните теми на дискусии, свързани с опитите за осъществяване на социални реформи в сектора на образованието през последните 25

години, които се предизвикали публични реакции – петиции, митинги, дебати, стачки, протести и други форми на граждански изяви.

Акцентът е по посока преглед на основните теми на публичните дискусии, като корпусът на научното изследване е съставен от интернет публикации, които проследяват реторическата комуникация в парламента, публичната комуникация на площада и виртуалната комуникация във форуми, блогове и сайтове.

2. Totseva, Y. The Idea about Funding Private Schools and Kindergartens in New Bulgarian Education Legislation – *Fourth International Conference „Education, Science, Innovations”*, EPU, Pernik, 2014, ISSN 1314-5711, pp. 207-211

Докладът е опит да се представи идеята за финансиране на частните училища в България, която е включена в Проекта на Закон за предучилищното и училищното образование на ПП „ГЕРБ“ от 2013 година. Тази тема е докоснала много хора и има огромен обществен интерес, което доведе до широко представителство в дигиталните медии. Статията представя и анализира мнения и аргументи за и против идеята. Този дебат е от значение, тъй като е част от националната образователна политика, в която равенството на правото на достъп до качествено образование е ключов.

3. Тоцева, Я. За и против задължителното предучилищно образование на 4-годишните деца в България – *Погледи*, 2013, брой 2, ISSN 2217-737X, стр. 13-23 (Лесковац, Р Сърбия)

В статията се проследява дебатът, свързан с предложението за задължително предучилищно образование на 4-годишните деца в България в Проекта за закон за училищното и предучилищното образование, подготвен от екипа на Министерството на образованието, младежта и науката по време на управлението на политическа партия „ГЕРБ“ (2009-2013) и частично приет от 41 Народно събрание. Идеята срещна огромна съпротива сред родителите и обсъждането в пленарна зала през януари 2013 година провокира много голям интерес и от страна на медиите. В статията са проследени различни формати публични дискусии като специфична проява на институционалната и гражданската реторика.

4. Totseva, Y., V. Vojkov. Comparative analysis of the educational policies regarding the national and the ethnical minorities in Bulgaria and Serbia. In: *Reengineering and enterprenourship under the contemporary conditions of enterprise business*, Nis, 2012, ISBN: 978-86-6125-065-1, pp. 143-159

В студията е представена и анализирана законовата рамка, свързана с образователните политики по отношение на децата, принадлежащи към различни етнически и национални малцинствени групи в двете съседни балкански държави.

Проследено е развитието на процесите по осигуряването на равния достъп до качествено образование на деца, които имат майчин език, различен от официалния език на страната. Анализирано е актуалното състояние и реалните възможности за изучаване на майчин език в училище, като са сравнени националните законодателства и исторически реализираните се образователни политики.

Извършен е сравнителен анализ на подготовката на учителите за работа с децата от малцинствата в България и Сърбия.

Представени са добри практики и постижения в областта на образователната интеграция и интеркултурното образование и са посочени препоръки за подобряване на работата в тази посока, които са специфични за всяка от двете страни, но подчинени на европейската образователна рамка и ценности.

5. Тоцева, Я. Образователните иновации и съвременното българско образование. В сб.: *Иновации и интерактивни технологии в образованието*, С., 2012, ISBN 978-954-2936-04-6, стр. 5-10

В текста са анализирани основните характеристики на иновацията, предложена е авторска дефиниция за иновация, разграничени са видове иновации в образованието и са изведени параметрите на иновационните промени. Вниманието е насочено към предимствата и недостатъците на иновациите „отгоре надолу“ и иновациите „отдолу нагоре“ в българските условия. Изведени са основните причини за съпротивата на иновациите в образователната сфера, която се проявява сред различни групи заинтересовани лица.

6. Тоцева, Я. Образователните иновации и съпротивата на учителите. – *e-Обр@зов@ние*, 2010, № 36, стр. 3-9, <http://www.ciela.net/>

Статията отразява презентацията, направена по време на дискусия-семинар на тема: „Трансфер на модерни и иновационни образователни технологии в българското училище – постижения, проблеми, перспективи“, проведен през декември 2009г. в София.

След краткия теоретичен обзор, свързан с иновациите и мястото им в образователната сфера, са представени резултатите от емпирично изследване със студенти от магистърската програма по Управление на образованието от Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“ относно промените, на които те са станали свидетели в своето училище през последната учебна година. Посочени са видовете промени и е анализирано отношението към тях в зависимост от това дали са осмислени като иновации „отгоре надолу“ или иновации „отдолу нагоре“. Изведени са и основните според студентите причини за съпротивата срещу тези иновации.

7. Тоцева, Я. Българското училище между традицията и иновацията. В сб.: *25 години Педагогически факултет*, Велико Търново, 2010, ISBN 978-954-400-422-4, стр. 95-99

В статията е разкрита връзката между актуалното състояние на средното образование в България и опитите да се реформира то в съответствие с Националната програмата за училищното образование, предучилищното възпитание и подготовка (2006-2015). В контекста на традициите в българската образователна система са направени предложения за посрещане на провокациите в настоящето и за промяната, свързана с приемане на иновациите и ценностите на европейското образователно пространство от една страна и новите предизвикателства, свързани с управлението на социокултурното многообразие в училището и в обществото ни.

8. Тоцева, Я., Н. Витанова. Национални образователни стандарти или новите дрехи на царя вместо старите държавни образователни изисквания. – *Стратегии на образователната и научна политика*, 2009, № 2, ISSN 1310-0270

В работата е представен преглед и критичен анализ на нормативната уредба в областта на образователното законодателство във връзка с държавните образователни изисквания и въвеждането на национални образователни стандарти в Проекта за нов закон за училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка. Изказани са виждания относно възможните затруднения при реализирането на държавните образователни изисквания/националните образователни стандарти в системата на училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка. Анализирана е връзката между държавни образователни изисквания и стандарти в сега действащото законодателство от една страна и от друга – на националните образователни стандарти в Проектозакона за училищното образование и предучилищното възпитание и подготовка. В статията вниманието е насочено към актуални въпроси, които не са намерили своето решение в разглежданата образователна документация, и са предложени препоръки за прецизиране на терминологията и обогатяване на методологията за конструиране на стандарти.

9. Тоцева, Я. Образователните мениджъри – между реалността и предизвикателствата. В сб.: *Конкурентни стратегии във висшето образование*, С., 2006, ISBN 954-9432-16-5, с. 274-282

В работата са представени и анализирани резултатите от стандартизирани интервюта със студенти от магистърската програма по Управление на образованието в Шуменския университет във връзка с приоритетите им, ако са в ролята на министър на образованието. След обработката на данните студентите са разделени в две групи – работещи в системата на средното образование като директори или учители и неработещи – току-що завършили студенти или работещи в други сфери.

На базата на съдържателен анализ приоритетите на двете групи изследвани лица са обединени в няколко направления: общата образователна политика, нормативната база, повишаване на качеството на образователния процес, усъвършенстване на функционирането на системата, повишаване на ефективността чрез промяна на модела на финансиране, демократизация и достъп до качествено образование, промени в съдържанието на обучението, подобряване на материалната база и др.

В заключение са изведени разликите в подходите на практикуващите образователни мениджъри и на групата без управленски и педагогически опит.

10. Тоцева, Я., Н. Витанова. Българското училище пред предизвикателствата на новата образователна парадигма. – *Педагогика*, 2005, № 8, ISSN 0861-3982, с. 67-80

В статията са анализирани проблемите, свързани с предстоящото членство на България в Европейския съюз и предизвикателствата пред българската образователна система. Коментирана е Стратегията за развитие на системата на средното образование в Република България от 2004г., в която те се визирани. Направен е опит за очертаване на основните характеристики на новата образователна парадигма и трудностите, с които се сблъсква тя.

На базата на новата философия на образованието, която стои в основата на проекта за модернизация на образованието, са обсъдени принципите и приоритетите.

Коментирано е отношението на учителите към промяната в нормативната уредба и учебната документация с фокус към въведените държавни образователни изисквания.

Обоснована е критичната авторова позиция относно реалностите на пазара на образователни услуги и негативните последици от неслучилата се реформа.

Предложена е система от мерки за извеждане на образователната система от кризата и за активизиране на учителите и цялото общество в дебата за образованието.

11. Тоцева, Я., Н. Витанова. ДОИ – мит или реалност. В сб.: Висшето педагогическо образование. Проблеми, постижения, тенденции. София, 2005, стр. 255-258

В работата е направен преглед и критичен анализ на нормативната уредба в областта на образователното законодателство във връзка с въвеждането на държавни образователни изисквания. Изказани са вижданията относно възможните затруднения за тяхното удовлетворяване в училище. Анализирана е връзката между държавни образователни изисквания и стандарти. Предложени са препоръки за позициране на терминологията.

ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМИ, СВЪРЗАНИ С УПРАВЛЕНИЕ НА КОМУНИКАЦИИТЕ В ОБРАЗОВАНИЕТО

1. Totseva, Y. Communications management in school. In: *International Conference on Research in Education & Science*, April 23-26, 2015, Antalya, Turkey, Proceeding Book, ISBN 978-605-61434-5-8, pp. 291-301

В доклада е направен многофакторен анализ на проблеми, свързани с управлението на комуникациите в училище в съвременните условия и ролята на директора като техен мениджър. Изведени са специфики, явления и тенденции, като анализът е през

призмата на училищния мениджмънт и комуникационния мениджмънт. Анализирани са нормативни актове и са предложени техники и средства за повишаване на качеството на комуникационните процеси. От позициите на комуникационния мениджмънт са разгледани различните канали за комуникация и влиянието на културните фактори за тяхното ефективно използване. Специално е акцентирано на използването на новите информационни и комуникационни технологии и възможностите, които те предоставят за обогатяване на комуникацията. През XXI век училището се припознава все повече: като медиатор между личността и нейното собствено бъдеще (не толкова като специална затворена среда, предназначена непосредствено сама за себе си и само в абстрактното бъдеще за нещо друго); като медиатор в опитите си да съгласува интересите на различните си потребители (деца, родители, общество) и да организира диалога между тях; като посредник, който се опитва да реализира взаимно обратима проходимост и преходимост между училищни и неучилищни периоди (семейство, училище, професия) като органични моменти от възрастовото и социално съзряване на личността. Училището е социално-педагогическа институция, която има своите исторически и национални особености, но в настоящето то много бързо трябва да се реформира, за да може да се адаптира към новите реалности и да отговори на очакванията на учениците и техните родители. В заключение са изведени препоръки за подобряване на училищния комуникационен мениджмънт, дадени са работни дефиниции с оглед актуализиране на понятийния апарат.

2. Тоцева, Я. Директорът – мениджър на интеркултурната комуникация в училище – *Реторика и комуникация*, 2015, № 16, ISSN 1314-4464, <http://rhetoric.bg>

В статията е представен един аспект на мениджмънта на комуникацията, свързан с отчитане на културното разнообразие в педагогическия колектив от една страна и училищната общност от друга. Направен е опит да се очертаят предпоставките за ефективна интеркултурна комуникация и технологията на нейната реализация, като се отчитат принципите на образованието без предразсъдъци.

3. Тоцева, Я. Педагогически подход към интеркултурната комуникация – *Реторика и комуникация*, 2012, № 6, ISSN 1314-4464, <http://rhetoric.bg>

Статията е опит да се изведат педагогическите аспекти в проблематиката, свързана с интеркултурната комуникация. В началото са представени и анализирани трудностите, свързани с понятията и терминологията, с които се сблъскват изследователите на интеркултурната комуникация. Коментирани са различни дефиниции на понятието „интеркултурна комуникация“, като е предложена авторска дефиниция. От педагогически позиции е анализирано понятието „интеркултурна комуникативна компетентност“ и са изведени базисните му характеристики по отношение на учениците, които следва да формират такава компетентност в процеса на училищното обучение. В края на текста е дадено предложение за модел на интеркултурна комуникативна компетентност на учителя.

4. Тоцева, Я., В. Бойков. Училищният ПР – настояще и бъдеще. В сб.: *Традиции, посоки, предизвикателства*, Смолян, 2012, ISBN 978-954-8767-41-5, стр. 219-228

В статията са анализирани комуникативни, реторични и ПР техники, представени са модели за комуникационни стратегии, като е отчетен дефицитът на знания в училищните ръководства относно възможностите за реализиране на външни комуникации на училището и по-конкретно за разработване на училищни ПР стратегии и провеждане на ПР кампании.

5. Тоцева, Я. Педагогическа комуникация и мултимедийни технологии в класната стая. В сб.: *Общуването в професията на учителя*. Варна, 2012, стр. 19-26

Текстът е представен като пленарен доклад на Втората пролетна национална конференция „Общуването в професията на учителя“ – март 2011г. В него са

анализирани специфичните особености на педагогическата комуникация от позициите на педагогическата реториката и влиянието на новите информационни и комуникационни технологии върху работата на учителя в класната стая. Анализирани са новите комуникативни ситуации, в които учителят вече не е основен източник на знания чрез устното си преподаване, а има възможност да използва мултимедийните технологии, за да допълва и обогатява живото слово с анимация, визуализация и оттам да провокира интеракция.

6. Тоцева, Я. Интеркултурна комуникация и интеркултурна комуникативна компетентност. – *Бизнес секретар*, 2011, № 3, ISSN 1310-9324, стр. 3-13

В статията са уточнени някои понятия и термини: cross-cultural communication, intercultural communication, multicultural communication и са представени авторските позиции. Анализирани са понятията, свързани с интеркултурната комуникативна компетентност и сродните – межкултурна, крос-културна, културна, мултикултурна. Предложени са авторски дефиниции на комуникативна компетентност и на интеркултурна комуникативна компетентност. В края са изведени базисни умения за формиране на интеркултурна комуникативна компетентност.

7. Тоцева, Я. Педагогическа реторика и педагогическа комуникация. – *Реторика и комуникация*, 2011, №1, ISSN 1314-4464, <http://rhetoric.bg/>

В статията накратко е представена историческата връзка между педагогиката и реториката, довела до обособяването на педагогическата реторика като самостоятелна наука. Представени са предметът, целта и задачите на педагогическата реторика, която е призвана да решава проблемите, свързани с управлението на педагогическата комуникация. Изяснени са основните понятия и е направен опит да се дефинира комуникативната компетентност на учителя от позициите на педагогическата реторика и дидактиката. Разгледана е спецификата на вербалната и невербалната комуникация в класната стая. Предложен е модел за подготовка и реализация на ефективна педагогическа комуникация.

8. Тоцева, Я. Управление на комуникациите при дистанционното обучение. – *Бизнес секретар*, 2010, № 3, ISSN 1310-9324, стр. 5-10

Управлението на комуникациите е представено в контекста на динамично развиващата се практика на дистанционното обучение. Разгледани са различни технологии, техники и методи и приносът е в теоретичен и практически план, тъй като след извеждане на основните понятия е направен анализ на платформи за дистанционно обучение на няколко български университета. Извън равнището на отделен университет чрез съпоставителен анализ са търсени тенденции и проявления на национално равнище, като е отделено място и на управлението на академичната виртуална комуникация.

9. Тоцева, Я. Началният учител – мениджър на комуникациите в мултикултурната класна стая. В сб.: *Образователна и културна интеграция на ромските деца*, Дупница, 2008, ISBN 978-954-680-584-3, стр. 46-68

В доклада е разгледаната спецификата на мениджмънта на комуникациите в мултикултурната класна стая. Анализирани са особеностите на вербалната и невербална комуникация с деца с различен етнокултурен произход. Предложен е модел за ефективна педагогическа комуникация, управлявана от началния учител.

ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМИ, СВЪРЗАНИ С УПРАВЛЕНИЕ НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В ОБРАЗОВАНИЕТО

1. Тоцева, Я. Мотивация и самооценка на учители, работещи в мултикултурна среда. В сб.: *Психичното здраве и благополучие на учителя и неговите възпитаници*, Варна, 2015 (под печат)

Текстът е представен като пленарен доклад на Шестата пролетна национална конференция „Психичното здраве и благополучие на учителя и неговите възпитаници“ – март 2015г.

Мотивацията и самооценката на учителите са две теми, сами по себе си интересни и злободневни. В публичното пространство се приема, че учителите имат ниска самооценка, защото получават ниски заплати и че поради тази причина не са мотивирани да работят всеотдайно, самоотвержено и качествено.

В доклада са представени резултатите от емпирично изследване на водещите фактори, които формират мотивационния фон за работа на учителите, и е търсена връзката им със самооценката. При конструиране на модела на изследването е заложена хипотезата, че учителите с висока самооценка имат мотивация, свързана с вътрешните фактори. Емпиричното изследване на трудовата мотивация на учителите е основано на теорията на Фредерик Хърцбърг, а за диагностика на самооценката се използва „Скала за глобална самооценка“ на М. Розенберг. Извадката е формирана от 83 учители от СОУ „Сава Доброплодни“ – Шумен, които участват в изпълнението на проекта „Живеем, учим и творим заедно“ към момента на изследването (учебната 2012–2013).

Получените резултати от математико-статистическата обработка и техният качествен педагогически анализ показват, че като цяло учителите имат висока самооценка и са водени от вътрешни мотивационни фактори. Емпиричните данни дават основание да се твърди, че хипотезата е доказана за изследваните лица и така се разрушават няколко мита – за ниското самочувствие на учителите, за многото свободно време, с което те разполагат, за значимостта на желанието за професионално развитие. Специално внимание заслужава поставянето на удовлетвореността от признанието за положените усилия на едно от първите места като водещ мотивационен фактор.

2. Тоцева, Я. Професионалната компетентност на учителя – развитие, проблеми и предизвикателства. В сб.: *Професионалната компетентност на учителя*, Варна, 2015, ISBN 978-954-498-055-9, стр. 15-27

Текстът е представен като пленарен доклад на Петата юбилейна пролетна национална конференция „Професионалната компетентност на учителя“ през март 2014 г. Обект на изследване е професионалната компетентност на учителя, а предмет – професионалната компетентност на съвременния български учител. Проблемът за педагогическата компетентност е разгледан в исторически и в теоретичен аспект във връзка с изискванията към учителя и неговата подготовка. Дискутирани са основни проблеми на учителите към настоящето. Специално внимание е отделено на проблемите на подготовката и квалификацията на учителите. Предложени са възможни решения, сред които е потенциалът на „Национална стратегия за развитие на педагогическите кадри 2014-2020 година“.

3. Бојков, В., Янка Тоцева, Упоредна анализа припреме и оспособљености наставника основних школа у Србији и Бугарској – *Погледи*, 2014, №4, Лесковац, Р Сърбия, ISSN 2217-737X, стр. 55-68

В статията е представен сравнителен анализ на системите за подготовка и квалификация на начални учители в Сърбия и България, основните прилики и разлики,

произтичащи от национални и исторически особености на модела на подготовката на учителите. По същия начин – в сравнителен план са анализирани някои тенденции в промяната на моделите на подготовка и усъвършенстване на учителите по отношение на предизвикателствата на днешния ден и информационното общество.

4. Тоцева, Я. Проблеми на квалификацията на учителите в информационното общество. В: Сборник доклади Пета национална конференция по електронно обучение във висшите училища. Русе, 2014, ISBN 978-954-712-611-4, стр. 324-329

Статията представя проблемите на квалификацията на учителите по отношение на необходимостта от обогатяване на технологичните знания и умения за работа в условията на глобалното влияние на информационните и комуникационни технологии. Представен е проблемът за необходимостта от промяна в съдържанието на единствената задължителна при подготовката на бъдещите учители дисциплина „Аудио-визуални и информационни технологии в образованието“.

В основната част са анализирани курсовете за обучение и темите за квалификация в областта на интерактивните компютърни технологии, предлагани от трите департамента за квалификация на учителите. В заключение са очертани няколко основни извода:

- подготовката на учителите в областта на използването на образователни информационни технологии се нуждае от преосмисляне, актуализиране и унифициране, за да се гарантира равнопоставеност и високо качество на бъдещата им работа;

- в квалификацията и професионалното развитие на учителите като приоритетни области могат да се посочат: укрепването на капацитета на педагогическия персонал, интерактивните и иновативните методи на преподаване, управлението на учебните заведения и използването на информационни и комуникационни технологии в образователния процес;

- държавните институции, които са ангажирани с квалификационната дейност на учителите, предлагат много възможности за обогатяване на професионално-педагогическата компетентност с познания и опит в информационните технологии, като се опитват да бъдат конкурентоспособни, гъвкави и атрактивни на пазара на продължаващото образование.

5. Тоцева, Я. Мотивацията на учителите за работа в мултикултурна среда. В сб.: Мотивацията в работата на учителите, Варна, 2013, стр. 65-77

Текстът е представен като пленарен доклад на Четвъртата пролетна национална конференция „Мотивацията в работата на учителя“ – март 2013г.

В теоретичен аспект са разгледани базисни теории, свързани с проблемите на мотивацията, структурата на мотивационната сфера и основните мотиватори. На основата на теоретичния модел е организирано и реализирано емпирично изследване с цел да се установят водещите фактори, които формират мотивационния фон за работа на учителите, включени в процеса на образователната интеграция. Използва се адаптиран от аавторката вариант на методиката на Ф. Хърцбърг, съобразен с работата на учителите и с допълващ фактор – мултикултурната среда. Издигнати са две хипотези: водещи за мотивирането на учителите, работещи в условията на мултикултурната образователна среда, са вътрешните фактори и че има съпоставимост между резултатите, получени в националното представително изследването на Цв. Давидков от 2008 година, и настоящото пилотно изследване на малка група учители. Извадката е формирана от 30 учители, които към момента на изследването – учебната 2012-2013 г. участват в проекти, финансирани по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси 2007-2013“ по Схема: BG051P0001-4.1.05 „Образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства“ в различни региони на страната.

Получените данни показват, че първата хипотеза е доказана и водещи мотиватори са вътрешните – от възможността да използват максимално професионалните си умения и способности е напълно удовлетворен всеки трети учител; от възможностите за самостоятелност в педагогическата работа – 26,7% и от възможностите за повишаване на квалификацията и за включване в различни специализации – 24,1%. По отношение на втората хипотеза има частично потвърждение.

6. Тоцева, Я. Стрес при учителя, работещ в мултикултурна среда. В сб.: *Стресът в професията на учителя*, Изд. център „Знание и сила”, Варна, 2012, стр. 86-96

Текстът е представен като пленарен доклад на Третата пролетна национална конференция „Стресът в професията на учителя“ – март 2012 г. В него е направен преглед на проблемите, свързани със стреса в работата на учителя, основните катализатори на стрес, факторите, оказващи влияние върху насието на работното място на учителите, специфичните проблеми, поразждащи стрес у учителя при работа с учениците от етнически малцинства.

7. Тоцева, Я. Измерения на педагогическата компетентност на детския учител. В сб.: *Детски учител – мисия от бъдещето*, Ш., 2012, ISBN 978-954-2936-02-2, стр. 11-26

Текстът е представен като пленарен доклад на конференцията „Детски учител – мисия от бъдещето“ – февруари 2012 г. В него са представени основните измерения на педагогическата компетентност на детския учител. Изхожда се от липсата на страндарт за професионално-педагогическа компетентност у нас и се прави преглед на българските публикации по темата за педагогическа компетентност на детския учител. Предложен е авторски модел по посока конструиране на страндарт. Представени са базисни елементи от компетентностния профил на детския учител.

8. Тоцева, Я. Педагогическата компетентност за работа в мултикултурна среда като продукт на подготовката и квалификацията. В сб.: *Иновации в образованието*. Шумен, 2010, ISBN 978-954-400-298-5, стр. 156-161

В статията са представени резултатите от емпирично изследване на връзката между подготовката и квалификацията от една страна и равнището на педагогическа компетентност от друга. В изследването са включени учители от квартално училище в столицата. Събрани са данни за квалификационните дейности, в които те са се включвали, и за темите на обученията. В основната част анкетата съдържа въпроси, свързани с уменията за справяне в условията на социокултурното разнообразие и наличието на базисна университетска подготовка по тези проблеми. Получените резултати от това пилотно изследване дават основания да се потвърди предположението, че университетите не подготвят в достатъчна степен бъдещите учители за работа с културно различни ученици.

9. Тоцева, Я. Модел на технология за квалификация на учители за работа в мултикултурна среда. В сб.: *Технологичното обучение – традиции и бъдеще*, Изд. „Фабер“, 2009, ISBN 978-954-400-229-9, стр. 270-277

На базата на изведените от авторката приоритети на българското образование в условията на новата образователна парадигма и теоретичните постановки за мениджмънта на разнообразието и предизвикателствата към него е конструиран авторски модел на технология за квалификация на учители за работа в мултикултурна среда и е предложена примерна програма за квалификационен курс за учители за работа в мултикултурна среда.

10. Тоцева, Я. Професионално-педагогическа и интеркултурна комуникативна компетентност. В сб.: *Технологични аспекти на интеркултурното образование*, УИ „Неофит Рилски“, Благоевград, 2009, ISBN 978-954-680-654-3, стр. 40-49

Приносът в тази статия е в теоретичен план, тъй като са направени аргументирани понятийно-терминологични анализи и уточнения на понятия, станали популярни в

последно време: „компетентност“, „компетенция“, „педагогическа компетентност“, „професионална компетентност“, „комуникативна компетентност“ и „интеркултурна комуникативна компетентност“. Предложена е авторска дефиниция на понятието „интеркултурна комуникативна компетентност“ и е представена нейната структура.

11. Тоцева, Я., Д. Димитров. Помощник-учителят – педагог или социален работник в мултикултурното училище. В сб.: *Подготовка, професионална реализация и социален статус на социалния работник*. С, 2009, ISBN 978-954-07-2859-9, стр. 195-210

В текста са представени проблемите за ролята, мястото и функциите на помощник-учителя в мултикултурното българско училище. Направено е проучване на образователното законодателство и публикациите относно подготовката на помощник-учители. В заключение на базата на нормативните предпоставки, реализираните проекти и практиката в училище е изказано мнението, че помощник-учителят е повече социален работник, отколкото педагог.

12. Тоцева, Я., Интерактивни методи в гражданското и правното образование. В: Тоцева, Я., К. Тодорова, И. Панова, И. Капралов. Симулативните процеси като метод в генералната и специална превенция на престъпността при малолетните и непълнолетните. Наръчник за учители, Шумен, 2007, стр. 19-37

В студията са представени същността, функциите, целта и задачите на гражданското образование. По подобен начин е представено и правното образование. Като се анализират държавните образователни изисквания, се навлиза във възможностите да се използват интерактивни методи в класно-урочните и извънкласните форми на работа за тяхното постигане. Това позволява да се разработи технологичен модел за ефективно управление на образователния процес в тази културно-образователна област.

13. Тоцева, Я., Опит за диагностициране на предпочитанията на учителите към методите за оценяването им. В сб.: *Осигуряване и оценяване качеството на обучение*, С., 2005, ISBN 954-8510-92-8, стр. 418-420

В доклада са представени резултати от емпирично изследване на предпочитанията на начални учителите към методите за тяхното оценяване, направено по методиката на Майкъл Ломбард и Брендън Бънтинг, реализирано във Великобритания. Прави се сравнение на резултатите получени при българските и английските учители. Резултатите се анализират от позициите на адекватността им спрямо очакваните процедури по оценяване на учители и училища в България.

14. Тоцева, Я., Н. Витанова. Готовы ли учителя начальных классов в Болгарии ответить на вызов новой образовательной парадигмы. В сб.: *ŠKOLA BEZ SLABIH UČENIKA, SCHOOL WITHOUT UNSUCCESSFUL PUPILS*, PULA, 2004, ISBN 953-96140-9-0, pp. 457-463

Промените в учебната документация от 2002-2003 година поставиха учителите от началните класове, родителите и самите ученици в нова, изключително трудна ситуация, предизвикана от трудностите при избора и използването на тази документация в конкретните педагогически условия. В доклада е представена технологията за квалифициране на учителите, която е използвана в семинарите по проекта за модернизация на образованието и са споделени впечатления от работата на кандидата като обучител в тях. Специално внимание е отделено на трудностите при работа с деца с майчин език, различен от българския, с каквите работят голяма част от обучаваните учители.

15. Тоцева, Я., Н. Витанова, Учителю начальных классов и перемены, вызванные новой философией образования в Болгарии. В сб.: *ŠKOLA BEZ SLABIH UČENIKA, SCHOOL WITHOUT UNSUCCESSFUL PUPILS*, PULA, 2004, ISBN 953-96140-9-0, pp. 478-483

В доклада са представени проблемите, с които се сблъскват българските начални учители в условията на реализацията на проекта за модернизацията на българското средно образование и промените във философията на образованието. Представени са резултати от проведените в област Шумен обучителни семинари с учители, които преподават в първи клас във връзка с готовността им за приемане на промените и новата парадигма за личностно-ориентиран образователен процес. Основното внимание е насочено към подготовката на учителите да работят с новата учебна документация и да приемат идеите за държавните образователни стандарти в началното училище. Една от основните цели на обучението, насочена към постигане на оптимални резултати, се явява подпомагането на учителите при реализация на образователния процес да се съобразяват с етническите, културните, личностните и социалните фактори, които влияят върху децата и училището.

16. Левкова, Ир. Я. Тоцева. Апробирана програма за тренинг по гражданско и интеркултурно образование с практикуващи учители. В сб.: Юбилейна научна конференция с международно участие, Институт по психология на МВР, София, 2002, ISBN 351.74:159.9(063)+355:159.9(063)+159.91(063), стр. 71-84

В доклада са представени резултати от апробирането на програма за обучение на учители по гражданско и интеркултурно образование. Потвърдена е хипотезата за необходимостта от усвояване на базови реторични знания и формиране на ораторски умения, по-специално в реторичния диалогичен вид/жанр дискусия, като акцентът е върху неезиковите средства и направляването на диалога. Приносът е в доказване на важността на откриването и развиването на ново интердисциплинарно поле, каквото е интеркултурната реторика.

17. Левкова, Ир. Я. Тоцева. Дискусията като метод за решаване на проблеми в интеркултурния диалог – обсъждане на казус по действителен случай. В сб.: Юбилейна научна конференция с международно участие, Институт по психология на МВР, София, 2002, ISBN 351.74:159.9(063)+355:159.9(063)+159.91(063), стр. 201-208

Дискусията като един от най-старите реторични видове/жанрове е изследвана в статията в ново поле на приложение – интеркултурния диалог. Резултатите отразяват анализ на казус по действителен случай, отнасящ се до интеркултурна комуникация в училище, който е решаван по време на тренинг реализиран от съавторките.

18. Тоцева, Я. Интерактивни методи в гражданското образование. В: Да се учим заедно. Шумен, 2002, ISBN 954-8901-95-1, с. 29-41

Текстът дава авторската позиция за използване на интерактивни методи в гражданското образование. Това е материал, публикуван като част от работата по проект за квалификация на учители. Направен е опит за представяне на набор от интерактивни методи с извеждане на техните основни характеристики и предимства в сравнение с традиционните.

19. Тоцева, Я. Модел за подбор на педагогически персонал в частно училище. В сб.: Алтернативни тенденции в частното училищно образование, София, 2002, с. 112-121

Проблемът за подбор на учители е тема перманентно актуална и значима за педагогическата наука и практиката в образователната система, защото от учителя в крайна сметка се предопределя и успеха в обучението. Въпреки тази осъзната значимост, проблемът за подбора на педагогически персонал не е получил задоволително решение в нито една от двете споменати сфери. Текстът представя един модел за подбор, адаптиран към българските условия.

ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМИ, СВЪРЗАНИ С УПРАВЛЕНИЕ НА ПОДГОТОВКАТА НА ЧОВЕШКИТЕ РЕСУРСИ В ОБРАЗОВАНИЕТО

1. Тоцева, Я., В. Бойков. Информационната грамотност на студентите-бъдещи учители в България и Сърбия. В сб.: Информационната грамотност – модели за обучение и добри практики, С., 2012, ISBN 978-954-2946-30-4, стр. 167-178

Информационната грамотност е представена като необходимост за реализиране на ефективна комуникация между студенти-бъдещи учители и техните ученици, като се отчитат особеностите на новата генерация. Представени са данни от съпоставително изследване на подготовката на учители в областта на ИКТ в България и Сърбия. Направени са изводи и препоръки за бъдещата работа.

2. Тоцева, Я. Подготовката на учителите в България за работа в мултикултурна среда - минало, настояще и нови предизвикателства. В сб.: Учителят – призвание, компетентност, признание, С., 2011, ISSN 1213-899X, стр. 363-373

Докладът разглежда опитът на българските университети в областта на подготовката на бъдещи учители за работа в мултикултурна класна стая и на квалификационните дейности с практикуващи учители. Представена е историята на подготовката на учители и помощник-учители в рамките на образователни проекти. Проследени са магистърските и бакалавърските програми с акцент върху спецификата на гражданското и интеркултурното образование. Специално внимание е отделено на подготовката на начални учители и помощник-учители за решаване на проблемите на адаптацията на децата от малцинствените етнически групи. Направен е опит да се идентифицират новите предизвикателства към подготовката на бъдещите учители по отношение на управлението на етнокултурното разнообразие в училище.

3. Тоцева, Я. Опитът на Шуменския университет в подготовката на учители за работа в мултиетническа среда. В сб.: 120 години „Св. Климент Охридски” и развитие на педагогическата наука. С., 2008, стр. 487-492

В доклада се представя опитът на Шуменския университет в подготовката на студенти-бъдещи учители и квалификационната дейност на практикуващи учители за работа в условията на социокултурното разнообразие.

4. Тоцева, Я. Академичните мениджъри за политиките и практиките за преподаване на социокултурното разнообразие – Стратегии на образователната и научна политика, 2008, № 2, ISSN 1310-0270, стр. 171-184

Представят се и се анализират резултати от проучване с използване на общоевропейска методика на отношението на академични мениджъри в четири големи български университета към политиките и практиките за преподаване на социокултурното разнообразие. Резултатите показват необходимостта от допълнителна подготовка и усъвършенстване на управленските умения, които да се приведат в съответствие с европейската рамка, за да се провеждат успешно общи образователни политики. Търсени са отговори на въпроси, свързани с политики за подготовката на учители за работа в условията на социокултурното разнообразие.

5. Тоцева, Я. Университетската подготовката на учителите за преподаване на социокултурно разнообразие – Стратегии на образователната и научна политика, 2008, №1, ISSN 1310-0270, стр. 48-67

В тази статия са представени и анализирани резултати от емпиричното проучване в рамките на европейския проект „Политики и практики за преподаване на социокултурно разнообразие“, като респондентите са университетски преподаватели, които преподават предмети имащи отношение към подготовката за работа в условията на социокултурно разнообразие.

6. Тоцева, Я. Преподаване, управление и подчертаване на разнообразието при подготовката на учители в СУ „Св. Климент Охридски“. В сб.: Приемственост и перспективи в развитието на педагогическата теория и практика, С., 2007, ISBN 978-954-8846-02-8, стр. 735-740

В доклада са представени резултатите и анализът на интервюта с преподаватели от СУ „Св. Климент Охридски“ във връзка с емпиричното изследване по проекта на Съвета на Европа „Политики и практики за преподаване на социокултурно разнообразие“.

7. Тоцева, Я., Младите учители и готовността им за социо-културното разнообразие в българското училище. В сб.: *IV Балкански конгрес. Образованието, Балканите, Европа.* Том 3, Ст. Загора, 2007, ISSN 978-954-314-043-5, с. 264-268

В статията, като резултат от интереса към тази проблематика и в рамките на вече посочения европейски проект, са анализирани резултати от третата изследвана група български респонденти – млади учители, завършили университет преди не повече от три години. Резултатите показват категоричната убеденост на учителите за необходимостта от усъвършенстване на подготовката в университетите в посока преосмисляне методологията на програмите за подготовка на учители и намиране на възможности за включване на модули или специални предмети, отнасящи се до разпознаването, управлението и подчертаването на разнообразието в класната стая.

8. Тоцева, Я., К. Йочева. Студентите-педагози и дистанционното обучение В сб.: *Съвременни измерения на дистанционното обучение*, С., 2007, ISBN 978-954-9432-23-7, с. 329-336

В статията са представени резултати от анкетно проучване, проведено сред студенти от педагогически специалности за отношението им към дистанционното обучение. Новостите са в представяне на редица възможности за усъвършенстване на дистанционното обучение и в частност на академичната виртуална комуникация между преподаватели и студенти.

9. Тоцева, Я. Три университетски програми, подготвящи учители за работа в мултикултурна среда, апробирани в САЩ, Холандия и България. В сб.: *Университетското образование: предизвикателства и перспективи през XXI век.* С., 2006, ISBN-10: 954-718-191-2, с. 112-124

Обект на изследване е подготовката на учители за работа в мултикултурна среда, а предмет са три университетски програми, реализирани в университета Индиана в Пенсилвания (САЩ), в Хага (Холандия) и Шуменския университет. Те са сравнени по шест показателя и са изведени основните им предимства и недостатъци.

10. Тоцева, Я. За качеството на обучението по дидактика при подготовката на начални учители в Шуменския университет. В сб.: *Качеството на образованието – дидактически измерения.* С., 2005, ISBN 954-607-687-2, с. 252-258

Статията представя резултатите от анкетно проучване, проведено със студенти, които се подготвят за начални учители, относно методите и формите в обучението им по дидактика. Резултатите са сравнени с тези на студенти от специалност „Социална педагогика“, които също учат дидактика. Отчетени са и оценките на студентите за работата им с работната тетрадка по дидактика, разработена от кандидата в съавторство с нейния асистент.

11. Тоцева, Я. О подготовке болгарских учителей к работе в мультикультурной среде в системе высшего образования В сб.: *Мультикультурное образование как средство менеджмента разнообразия и консолидации полиэтническом обществе*, Кишинев, 2005, ISBN 9975-9870-4-4, с. 97-104

Приносът в статията е в представяне на българския опит в подготовката и квалификацията на учители от последното десетилетие на 20. век и началото на 21.

век в областта на интеркултурното образование и интеркултурната комуникация. В текста са представени: реализираната в Шуменския университет специализация за учители „Интеркултурна комуникация в училище“ и първата за България магистърска програма по гражданско и интеркултурно образование. Приносът е в създаването и апробирането на учебен план за магистърска програма за практикуващи учители и оптимизиране на връзките университет-училище с оглед включване на съвременни предмети и квалифициране на учителите. Един от акцентите в програмата, представен в статията, е върху педагогическото общуване и реторическите техники в гражданското и интеркултурното образование.

12. Тоцева, Я. Дидактическата подготовка на бъдещите начални учители. В сб.: *Образование и изкуство*. Том I, Шумен, 2004, ISBN 954-577-216-6, с. 279-284

Представен е опитът на кандидата в подготовката на студенти-бъдещи начални учители в областта на дидактиката. Анализирани са нормативни документи и учебни планове и мястото на дидактиката в тях. Представена е реализираната учебна програма по дидактика и е обоснована необходимостта от увеличаване на хорариума за хоспитиране и практически занятия.

13. Тоцева, Я., Н. Витанова. Възможности за дистанционно обучение на бъдещи начални учители. В сб.: *Новите технологии в образованието и професионалното обучение*, Пловдив, 2004, ISBN 954-91551-1-0, с. 209-221

Представени са същността и новите възможности, които предоставя дистанционното обучение при възрастни обучаеми. Изведени са предимствата му в сравнение с традиционното предимно лекционно обучение в системата на висшето образование. Направен е анализ на платформите за дистанционно обучение на центрове за дистанционно обучение на няколко български университета. Предложена е авторска програма за дистанционно обучение на студенти от специалност „Начална училищна педагогика с чужд език“.

14. Тоцева, Я. Образът на учителя според студентите-художници. В сб. „Съвременни тенденции на образователните технологии в началната степен на средното образование и педагогически взаимодействия в детската градина“, Пазарджик, 2003, с. 147-150

В доклада са представени резултати от изследване, което разкрива ново поле за развитие и приложение на реториката. В доклада е поставен акцент върху визуалната реторика и мултимодалната реторика. Изследването е проведено през месец януари 2003 година и е свързано със заключителния етап от работата със студенти от четвърти курс бакалавъри в специалност „Педагогика на изобразителното изкуство“ в Шуменския университет по избираемата дисциплина „Педагогическа реторика“. В публикацията е анализирано изпълнението на две самостоятелни работи – есе на тема по избор от две възможни: „Моят любим учител“ и „Идеалният учител“ и подготовка на художествена творба, в която се представя образа на учителя. При втората задача студентите имат избор относно материалите, с които да работят, размера, жанра и т.н. Търсени са връзките между вербалното и визуалното представяне на образа на учителя и тяхното осмисляне от страна на студентите.

15. Тоцева, Я. Отношението на студентите към методите и формите на обучение във висшето училище. В сб.: *Научни трудове*. Педагогически колеж, Добрич. Том III А, Шумен, 2003, ISBN 1312-2347, с. 161-164

В доклада са представени резултати, които са част от устойчив изследователски интерес към педагогическата реторика и ораторските умения на преподавателите в български университети. Акцентът е върху проучване на традиционни жанрове на академичната реторика, а именно лекция и семинар. Резултатите показват ориентацията на българските студенти към интерактивни форми на обучение, към диалог, като лекцията остава в процеса на обучение, но се налага нейното

актуализиране и повишаване на ефективността ѝ, за да се удовлетворят очакванията на студентите и изискванията за качество.

ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМИ, СВЪРЗАНИ С УПРАВЛЕНИЕ НА РАЗНООБРАЗИЕТО В ОБРАЗОВАНИЕТО

1. Тоцева, Я. Иновациите и образователната интеграция през погледа на учители от мултикултурни училища – *Реторика и комуникации*, 2014, № 11, ISSN 1314-4464, <http://rhetoric.bg>

В статията са представени и анализирани резултатите от проведеното емпирично изследване с авторски изследователски инструментариум за проучване на отношението към иновациите и политиките в областта на образователната интеграция на деца и ученици от етническите малцинства на учители, които работят в мултикултурни училища по образователни проекти. Диагностицирана е тяхната интеркултурна сензитивност и е доказана потребността от усъвършенстване на комуникативните им умения.

2. Динчийска, Ст., Я. Тоцева, От „Образование без предразсъдъци” към справедливо социално измерение – Педагогически форум, 2014, № 3, ISSN 1314-7986, стр. 44-49, http://www.dipku-sz.net/sites/default/files/galia_koj%40yahoo.com/pedagogicheski_forum_3_2014.pdf

В статията са представени основните конструкти на учебната дисциплина „Образование без предразсъдъци”, интерпретирани в теоретичен и методически аспект. Коментират се ключовите понятия, обвързани с конкретни идеи за интерактивни дейности в академични условия.

3. Тоцева, Я. Летните лагери „Заедно напред“ – успешна практика за намаляване на отпадането на ромските деца от училище и стимулиране на образователната им мотивация. В сб.: *Интеркултурното образование като средство за намаляване на отпадането на ромските деца от училище*, София, 2014, ISBN: 978-954-92632-7-5, стр. 248-259

Докладът представя над 10-годишен опит на авторката в работа с ученици роми от горните класове в рамките на летните лагери „Заедно напред“, реализирани по различни проекти. Представени са педагогическите основания за използването на тази форма, програмите за работа и съдържателната им страна, основните резултати, видени както от участниците, а също така и обективно постигнатото в образователното развитие на бивши лагерници. Кандидатката представя и своята авторска програма, отразена в създадените от нея наръчници за участниците и анализи на обратната връзка от проведени обучения.

4. Totseva, Y. Utilizing the Capacity of the Roma Community – *The Learning Teacher Magazine*, Volume 4, №1/2013, ISSN 2000-2610, pp. 10-11

<http://www.learningteacher.eu/sites/learningteacher.eu/files/flipbook/437/Web/index.html>

В статията е представена работата с ученици и студенти с ромски произход за създаване и развитие на положителни ролеви модели на успели хора, реализирани в рамките на проект на Младежка фондация „Арете“, където Я. Тоцева е работила като мениджър на образователен и информационен център от ноември 2012 до август 2014г.

5. Тоцева, Я. Мениджмънт на приобщаващото образование, чрез системата за управление на обучението MOODLE в проекта „Да мислим нашите деца“. В сб. *Добри педагогически практики*. С., 2013, с. 31-40

В текстът се описват резултатите от работата на Я. Тоцева в проекта „Да мислим нашите деца“, който се определя като иновативен в две посоки:

1. *Представяне на философията на приобщаването като методологическа основа на промяната на училищния модел за мениджмънт на разнообразието в мултикултурните училища, включени в него.*

2. *Конструиране на система за управление на обучението, чрез платформата за електронно обучение MOODLE.*

Представена е авторската методика за работа в модулите: „Философия на интеркултурното образование“ и „Преодоляване на стереотипи и предразсъдъци в областта на приобщаващото образование в училище“, за които са подготвени материали за платформата и по които е проведено обучение с учителите, включени по проекта.

Предложен е модел за мениджърската компетентност на учителите да прилагат на практика социалното приобщаване.

Изведени са предимствата на електронно базираното обучение, което е реализирано по проекта.

6. Тоцева, Я. За качеството на мениджмънта на разнообразието в българското училище. В: *Обучението като път към образованието*, УИ „Паисий Хилендарски“, Пловдив, 2011, ISBN 978-954-423-667-0, стр. 191-198

В статията са анализирани ключови нормативни документи, свързани с интеграцията на малцинствата и интеркултурното образование. Представени и анализирани са концепции за качеството на образованието в училище и са изведени три групи авторови препоръки:

- *за повишаване на качеството на обучението и мениджмънта му в мултикултурна училищна среда;*

- *за подобряване качеството на подготовката на бъдещите учители;*

- *за промяна на модела за подготовка и квалификация на образователните мениджъри, която не е адекватна на целите на образователната интеграция и на европейските изисквания за административен капацитет.*

7. Тоцева, Я. Философията на интеркултурализма и свободата да бъдеш себе си – *Педагогика*, 2010, № 6, ISSN 0861-3982, стр. 3-14

В статията е представен проблемът за свободата като философска категория в нейните исторически дименсии и спецификите на различни методологически идеи и концепции за видовете свобода – социална, политическа, гражданска, лична.

Приложени са диахронен и съпоставителен анализ след критичен прочит и интерпретация на базови философски автори и книги, като се започва от Древността – Индия, Китай, Гърция, преминава се през класическата немска философия и се стига до съвременни автори в чуждоезиковата и българската научна традиция.

Разгледана е ролята на свободата в мултикултуралистката и интеркултуралистката парадигма и връзката ѝ с идентичността – персонална, групова, етническа.

Издигната и доказана е хипотезата за невъзможността да бъдеш себе си, т.е. да изразяваш собствената си културна идентичност, ако принадлежиш към малцинство в българското училище.

Направен е изводът, че свободата да бъдеш себе си в парадигмата на интеркултурната философия е свободата да говориш майчиния си език, да познаваш ценностите на общностната и националната култура, да имаш свободата на мисълта и да притежаваш не само себе си, но и своето настояще, минало и бъдеще.

8. Тоцева, Я. *Интеркултурно образование и образователна интеграция в българското училище – Стратегии на образователната и научна политика*, 2010, № 4, ISSN 1310-0270, стр. 327-337

В статията са представени проблемите на образователната интеграция в контекста на интеркултурното образование в България. Направен е кратък преглед на опита от

миналото. Представено е образователното законодателство, свързано с образованието на малцинствата и тяхната интеграция. Анализирани са актуалната ситуация в българското училище, което е мултикултурно, но образователната философия все още не е приела ценностите на интеркултурализма. Представена е авторската позиция за ролята на майчиния език в интеркултурната комуникация, като е акцентирано на потребността от базови знания по майчиния език, преди да се пристъпи към участие в комуникация в училище. Специално внимание е обърнато на необходимостта от реализиране на толерантен интеркултурен диалог между учителите и учениците с различен социокултурен статус на основата на философията на интеркултурализма.

9. Тоцева, Я. Учениците с небългарска етническа идентичност и началното училище. В сб.: *Език, култура, идентичност*, том II, Шумен, 2010, ISBN 978-954400-282-4, стр. 239-246

Като изходна предпоставка на анализа са използвани два приоритета в „Програмата за развитие на образованието, науката и младежките политики в Република България (2009 – 2013г.).“ Програмата е оценена като относително нова образователна политика, която стъпва на вече постигнатите промени в нормативната база в областта на законодателството. Тя е свързана с анализа на проблемите, породени от спецификата на отношението на културните, в това число етническите и религиозните малцинства към българското училище и образователните дейности в него.

Като се изхожда от проблемите и затрудненията на децата с небългарска етническа идентичност, са визирани методологически подходи и пътища за преодоляването им чрез използването на три типа интеркултуралистки програми: ориентирани към съдържанието, към учениците и социално-ориентирани.

10. Totseva, Y. Bulgarian teachers and the socio-cultural diversity at school. In: *The 5th International Balkan Education and Science Congress „Education in the Balkans Today”*, Edirne, 2009, ISBN 978-975-374-108-8, pp. 319-321

В статията са представени резултати от емпирично изследване на комуникативната компетентност на българските учители, които работят в условията на социокултурното разнообразие в училище.

11. Тоцева, Я. Йена-план – едно алтернативно педагогическо решение в мултикултурната класна стая. В сб.: *Съвременното обучение между теорията и практиката*, София, 2009, ISBN 978-954-07-3003-5, стр. 176-184

В доклада са представени лични наблюдения относно холандския опит в използването на системата на Йена-план при работа в мултикултурна учебна среда с ученици от начална училищна възраст. Наред с основните принципи на системата са представени нейните предимства и възможности да се използва в мултикултурни български училища.

12. Тоцева, Я. Началният учител – мениджър на межкултурните отношения в класната стая. В сб.: *„120 години университетска педагогика. Между традицията и новите реалности”*, С., 2008, ISBN 987-954-07-2776-9, стр. 436-444

В доклада е представен модел за управление на отношенията в училище и в частност функциите на учителя като мениджър на комуникацията. Управлението на невербалните и вербалните елементи е видяно през призмата на реторичното теоретично наследство. Новото е в това, че авторът доказва, че началният учител е мениджър на комуникацията и това изисква знания по педагогическа и интеркултурна реторика.

13. Вардарева, В. Я. Тоцева. Емпатията и „другия” в детската градина. В: *Полікультурність, діалог і злагода: Українські реалії*, Мелітополь, 2008, стр. 9-12

Детската градина е първото място, където децата се срещат „лице в лице“ с различието и другостта, правейки своите първи социални контакти с представители на други култури. Предвид важността на периода за социализацията им е необходимо у тях да се формират умения за проява на емпатия, толерантност и съпричастност и да се намерят ефективни механизми за превенция на етноцентризма и културната асимилация.

14. Тоцева, Я. Началните учители и обучението на децата от различните етноси. В сб.: *Многообразие без граници*, Велико Търново, 2008, ISBN 978-954-775-896-4, стр. 154-171
В статията на базата на авторски технологичен модел и инструментариум са представени резултати от емпирично изследване на 179 учители от различни български училища относно интеркултурната им сензитивност и интеркултурната им компетентност. Проучени са познанията, нагласите, дидактическите и комуникативните умения на учителите да работят с деца с различен етнически произход и с техните родители. Обоснован е изводът, че учителите се нуждаят от специална подготовка за комуникация с деца с друг социокултурен произход, като това предполага и адаптиране на базови реторични знания и умения в областта на диалога и монолога, на вербалните и невербалните средства, в контекста на интеркултурна и педагогическата реторика.

15. Тоцева, Я. Правото да бъдеш различен. В: *Обучението по права на човека*. С., 2007, ISBN 978-954-9359-28-2, с. 92-100

В работата са представени проблемите, свързани с адаптацията към българското начално училище на децата от различните етнически малцинства, за които официалният език на преподаване – българският е различен от техния майчин или семеен език. Анализирани са трудностите при адаптацията, свързани не само с различната езикова подготовка, но и с различния социокултурен опит, очаквания към образованието и готовността за преодоляване на езиково-комуникативни и образователни трудности.

Разгледани са предпоставките, заложен в нормативните документи и учебниците, които биха позволили откриване и запазване на етническата, културната и социалната идентичност на всяко дете.

Специално внимание е обърнато на дидактическите и възпитателните технологии, които могат да се използват за запазване и развиване на индивидуалните специфики и за подкрепяне на културното и езиковото разнообразие.

Логично възникват и се обсъждат въпросите за готовността или липсата на такава от страна на учителите да отчитат социокултурното разнообразие в училище и потребността от специална подготовка на студентите-бъдещи учители и практикуващите учители за управление на разнообразието в класната стая с отчитане на правата на децата и по специално на правото да бъдеш различен.

Предложена е програма за тренинг на учители – бъдещи и настоящи за работа по реализация на правото да бъдеш различен. В програмата са оформени два модула: теоретичен – за запознаване с правата и практически, в който се акцентира на формирането на умения за разпознаване на различието и изграждане на техники за приемане, признаване, уважение и толерантност към него.

16. Иванов, Ив., Я. Тоцева, К. Йочева. Особенности на етническата идентичност на студенти – българи. В сб.: *Университетското образование: предизвикателства и перспективи през XXI век*. С., 2006, ISBN-10: 954-718-191-2, с. 329-341

В рамките на научен проект е изследвана етническата идентичност на студенти – българи с тестова батерия, съдържаща следните методики: Тест за диагностика на отношенията, Скала за социална дистанция, Етническа афилиация, Стабилност-

нестабилност, Въпросник за мултигрупова етническа идентичност и Скала за етноидентичност.

17. Тоцева, Я. Толерантност в действие В сб.: *Образование и толерантност*, УИ „Епископ Константин Преславски“ Шумен, 2005, ISBN 954-577-336-7, стр. 198-202

В работата са представени резултати от изпълнение на част от проекта: „Засилване на демокрацията, чрез признаване на различието“, който е ръководен от кандидата. Описан и анализиран е социалният експеримент младежи с различен етнически произход да живеят заедно, да се учат, да споделят опит за културите си и да се забавляват в едноседмичен лагер-семинар, проведен под мотото „Отвори съзнанието си“.

18. Тоцева, Я. Родителите на децата от различните етноси за образованието им. В сб.: *Образованието и предизвикателствата на 21 век*, УИ „Еп. К. Преславски“, Шумен, 2003, ISBN 954-577-167-4, с. 265-273

Представени са резултати от емпирично изследване, проведено със 150 родители на ученици от началните класове от трите основни етноса в България – българи, турци и роми, разпределени по равно. Целта на изследването е да се проучат очакванията на родителите относно образователната кариера на техните деца. Обработката на данните показва, че висшето образование е желано от повече от половината родители, а при българите – от 85%; родителите осъзнават разликата между желаното от тях и възможностите на децата си; огромното мнозинство свързва образованието с личностното развитие и получаването на професионална подготовка, която да даде възможности за добра работа.

19. Тоцева, Я. Началното училище и децата от различните етноси. В сб.: *Общество на знанието и образование за всички*, С., 2003, ISBN 954-9783-54-5, с. 299-302

Анализиран са резултати от проведено емпирично изследване с акцент на ролята на учителя и училището за синхронизиране на нагласите на родителите с възможностите, които предоставя образователната система. Направен е сравнителен анализ на оценките за работата на началните учители, дадени от родители с различен етнически произход и образователно равнище.

20. Тоцева, Я. Младите роми и толерантността. В сб.: *Равен шанс за образование и социална интеграция. Деца с различен етнически произход*, Пловдив, 2003 с. 107-112

Представени са резултатите от игра за толерантност, реализирана от кандидата, с ученици-роми на възраст от 16 до 20 години по време на летен лагер през 2002 година. Анализиран са техните стереотипи и причините за нетолерантността им към различни категории хора.

21. Тоцева, Я. Какво очакват родителите – *О рома*, 2002, № 1, с. 33-35

В статията са представени и анализирани част от отговорите на родителите роми от емпиричното изследване, представено в изт. 18, относно техните очаквания за училищен успех и за помощта, която могат или не могат да оказват на децата си. Вниманието е насочено и към отношенията между учителите и учениците-роми и липсата на толерантност и умения у учителите да управляват ефективно межкултурната комуникация в училище според анкетираните родители.

ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМИ, СВЪРЗАНИ С УПРАВЛЕНИЕ НА ВИРТУАЛНИТЕ КОМУНИКАЦИИ В ОБРАЗОВАТЕЛНАТА СФЕРА

1. Тоцева, Я., В. Бойков. За и против дигиталната класна стая. В сб.: *Дигиталното настояще и бъдеще: Икономически, културни, образователни, правни и технологични въздействия*, София, 2013, ISBN 978-954-2946-64-9, стр. 55-63

Търсен е отговор на въпроса как ще се съчетаят традиционното обучение с дигитализацията. Изследвани са основните образователни портали като нов обект в полето на междудисциплинарните изследвания. Направен е сравнителен анализ на порталите в България и Сърбия и интереса на учителите към тях.

2. Тоцева, Я. Мултимедийните технологии в българското училище. В Сб.: *Обществото на знанието и хуманизмът на XXI век. X Юбилейна национална научна конференция с международно участие*, За буквите, София, 2013, ISSN 314-7099, стр. 396-403

Анализирани са понятията: образователни технологии, компютърни технологии, мултимедийни технологии, които се използват в литературата и се прилагат в практиката на българското училище. Основно място се отделя на мултимедийните технологии, които се разглеждат като продукт на създаване и използване. Оценяват се техните възможности и предимствата им пред словестните и печатните технологии. Поставят се въпроси за тяхната дидактическа и доцимологическа ефективност.

3. Totseva, Y., V. Vojkov. Teachers and Interactive Technologies. In: *1st International Balkan Congress 24th - 26th September 2012*, Editors: Fatih Iyiol and Oguz Uras, Istanbul, Turkey, 2012, ISBN: 978-605-63388-0-9, pp. 946-966

В статията са представени резултати от проучване с български учители, като се доказва необходимостта от развиване на умения за интерактивна комуникация, която предполага умения за използване на дигиталните технологии като цяло и в частност за използване на сайтове, блогове, образователни портали и електронни ресурси и не на последно място – умения за комуникация във виртуални общности и във виртуална среда.

Интересът на учителите е анализиран по два начина – като се оценява използването и създаването на оригинални мултимедийни продукти от една страна и участието в дейности за обучение по теми, свързани с интерактивни технологии от друга.

В доклада е анализиран и един образователен блог – „Общност Начално образование“.

4. Totseva, Y., Bulgarian Teachers and Interactive Technologies, Foundation for Research and Technology – Hellas, Heraklion, Crete, Greece 2012, <http://e-demos.iacm.forth.gr/index.php/bg/-mason-----2012/442-bgteaict>

В текста са представени резултати от анализа на няколко български образователни портала и нагласите на българските учители да се справят с интерактивната комуникация. Резултатите показват, че има дефицит на дигитална грамотност и реторическа подготовка.

5. Тоцева, Я., С. Петракиев. Мултимедията и иновациите в училище. В сб. В сб. „*Нове образовне технологије: публикације универзитетских наставника, сарадника и студената Србије и Бугарске*”, Лесковац, ЈУГ пресс, ISBN 978-86-88-789-01-1, COBISS.SR-ID 193297676, 2012 (на сръбски стр. 22-28, на български - 29-36 стр)

Визуалната реторика е видяна в педагогически план и по-конкретно в приложението ѝ в училище. Доказана е необходимостта от съчетаване на технически, технологични знания със знания по ИКТ и по реторика.

6. Тоцева, Я., Й. Нунев, Д. Боев. Новите образователни технологии, Интернет и обучението по ромски език – *Образование и технологии*, 2011, № 2, ISSN 1314-1791, стр. 35-37

В статията е представен мултимедийен курс по ромски език, в подготовката на който са участвали авторите в рамките на европейски проект. Курсът е разработен в модерния диалогов режим и приносът е в адаптиране на методиката му към българската социална среда и образователните нагласи на младите роми.

7. Тоцева, Я., Н. Витанова. Университетското образование пред предизвикателствата на новите технологии. В сб.: *Преподаване, учене и контрол във висшето образование*, МВБУ, Ботевград, 2004, ISBN 954-9432-02-5, с. 62-70

В доклада са представени резултати от изследване на потребността от съчетаване на традиционните словесни реторични техники с новите технологии. Осветлени са нови тенденции при създаване на дизайн за съчетаване на традиции и новости с цел оптимизиране обучението в системата на висшето образование и подобряване на качеството на академичната комуникация с включване в нея на нови канали.

8. Тоцева, Я. Идеите на Коменски за нагледността и мултимедията В сб.: *Идеите на Ян Амос Коменски и съвременното образование*, Варна, 2002, с. 124 -129.

Тръгвайки от класическите постановки на Коменски за нагледността, се стига до възможностите на новите технологии за тяхното реализиране в нашето съвремие.

ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМИ, СВЪРЗАНИ С МОНИТОРИНГ НА СЪДЪРЖАНИЕТО

1. Бојков, В., Тоцева, Я., Прва читанка – први сусрет са литературом за децу (читанке у бугарској школи и читанке бугарске мањине у Србији). В сб.: *Књижевност за децу и њена улога у васпитању и образовању деце школског узраста*, Браня, 2013, ISBN 978-86-6301-005-5, стр. 154-170

Една от водещите цели на обучението по български език и литература в началните класове е усвояване на четенето и писането. Усвършенстването на четивната техника е предпоставка за четенето с разбиране и повишаването на интереса към детската литература. Малките ученици се срещат с нея в текстовете включени в техните първи читанки. Това провокира интереса към включените в читанките за първи клас текстове. На базата на конструирана от кандидата методика и инструментариум се структурират текстовете. Основните критерии за анализ и сравнение са: обем на учебника, общ брой текстове, видове – фолклорни и художествени. Втората изследователска задача е съпоставителният анализ на четирите читанки за първи клас, които се използват в българското училище, с читанката за децата на етническите българи в Сърбия. Направеният опит за сравнение е принос в опознаването на българската и на сръбската практика при съставяне на читанките за първи клас, както и в популяризирането на облика и качествата на читанката за българското малцинство в Сърбия.

2. Тоцева, Я., В. Бојков. Информационната грамотност на младите хора в България и Сърбия като продукт на училищното обучение. В: *Научни трудове*, том 51, серия 6.2 Педагогика и психология. История, етнология и фолклор, Русенски университет „Ангел Кънчев”, 2012, ISSN 1311-3321, стр. 70-75

В текста са представени различни гледни точки относно същността и измеренията на информационната грамотност от педагогически позиции. Анализирани са в сравнителен план: равнището на информационна грамотност в България и Сърбия, образователното законодателство, учебните предмети, стандартите и програмите, по които се овладяват познания и най-вече умения за работа с новите технологии. В заключението са изведени приликите и разликите в обучението в контекста на осмислянето на информационната и компютърната грамотност в двете съседни страни.

3. Тоцева, Я., Н. Витанова. Някои проблеми при оценяването, одобряването и избора на учебници в началното училище. В сб.: *Научни трудове. Международен семинар „Образование за всички” Предучилищно и начално училищно образование*. Том първи, Шумен, 2010, ISSN 1313-4310, стр. 59-66

Вниманието е насочено към нормативните документи, свързани с оценяването, одобряването и избора на учебници в началното училище. Коментирани са промените и противоречията в Наредбата за учебниците и учебните помагала и Наредбата за оценяване и одобряване на учебниците и учебните помагала и затрудненията, които те предизвикват в процедурите, предписани от тях за издателите, оценителите и учителите. В заключение са предложени възможности за обогатяване на познанията на учителите относно критериите за оценка на учебници, чрез което се цели да се повиши тяхната компетентост за педагогически целесъобразен избор.

4. Тоцева, Я. Мониторинг на етноцентризма в учебниците по музика за четвърти клас. В сб.: *Европейска интеграция и образователна идентичност*, С., 2006, <http://www.diuu.bg/sbornici/2006/sekcia2/12.htm>

В доклада са представени резултати от анализ на учебните програми и учебното съдържание, включено в одобрените и вече апробирани учебници по музика за четвърти клас, с оглед на установяването или не на етноцентристки тенденции в тях и възможностите за осъществяване на интеркултурен диалог в условията на мултикултурна учебна среда.

5. Тоцева, Я. Мониторинг на етноцентризма в учебниците по музика за трети клас. В сб.: *Подготовката на учители и социални педагози в навечерието на европейската интеграция*. С., 2006, ISBN 10: 954-8510-97-9, с. 377-382

В доклада са представени резултати от анализ на учебните програми и учебното съдържание, включено в одобрените и вече апробирани учебници по музика за трети клас, с оглед на установяването или не на етноцентристки тенденции в тях и възможностите за осъществяване на интеркултурен диалог в условията на мултикултурна учебна среда.

6. Тоцева, Я., Н. Витанова. Учебниците в началното училище – създаване, оценяване, избор и одобряване – *Педагогика*, 2006, № 7, ISSN 0861-3982, с. 77-86

В статията е предложен критичен анализ на опитите за реформа и промяна в българското средно образование. Разгледани са пропуски в нормативната уредба, свързана с учебниците и учебните помагала, които водят до напрежение при процедурите по избор от учителите и неблагоприятни последици върху процеса на обучението, и системата като цяло. Аргументирана е необходимостта от разграничаване на критериите за оценка на съдържанието и критериите за оценка на качеството на учебника, които учителите могат да ползват при избора си. Предложени са допълнителни изисквания и набор от критерии. Направени са препоръки за усъвършенстване на нормативната уредба и процедурите по прилагането ѝ, за да се демократизира и модернизира българското образование.